

Ekonomisk översikt hösten 2023

I korthet

- *Föreliggande konjunkturbedömning för den åländska ekonomin är något positivare än den ÅSUB gjorde i våras.* Inkommande data för både 2022 och 2023 har varit starkare än vad ÅSUB räknade med i våras, vilket har stärkt BNP-siffrorna för åren i fråga. Samtidigt ser inflationen ut att avta något långsammare än väntat och utsikterna globalt och i närområdet försämrats något.
- ÅSUBs *BNP-prognos* för 2023 visar på en tillväxt på två procent följt av nolltillväxt nästa år. Tillväxten i år kommer framför allt från transportsektorn, där de åländska passagerarrederierna aviserat väsentligt bättre resultat jämfört med fjolåret och den åländska fraktsjöfarten har fungerat under väldigt lönsamma förhållanden. En starkt jämförelseperiod och uppreviderad inflationsprognos gör att volymtillväxten 2023 procentuellt förblir densamma som i vårens bedömning, trots en upprevideringen av transportbranschens förädlingsvärde. Nästa år (2024) räknar vi med en nära nolltillväxt i BNP. Det råder stor osäkerhet kring utvecklingen, men vi utgår ifrån att fraktsjöfartens driftöverskott normaliseras efter de synnerligen höga vinstnivåerna 2023, samtidigt som produktionen hålls tillbaka av att den allmänna konjunkturen ännu inte hunnit vända uppåt. Hushållens ekonomi väntas vara ansträngd under hela prognosperioden.
- *Inflationstakten* har de senaste månaderna hållits relativt stabil kring åtta procent, men en betydande del av inflationen härrör numera från ökade räntekostnader föranlett av centralbankernas räntehöjningar. Rensat för denna effekt kan man se att inflationstakten i övrigt har sjunkit kraftigt under innevarande år. Ränteeffekten är övergående då Europeiska centralbankens räntehöjningar antas vara så gott som avslutade, vilket innebär att ökningen av räntekostnadseffekten gradvis kommer att försvinna ur KPI-inflationen under inkommande år. Ränteeffekterna är större på Åland än i Finland, vilket förklarar den i dagsläget stora inflationsskillnaden mellan Åland och Finland. Den åländska inflationen beräknas i år bli cirka åtta procent och cirka tre procent 2024.
- *Arbetslösheten* föll snabbt tillbaka under pandemin, från 9,5 procent 2020 till 4,5 procent 2022. Därefter har återhämtningen avstannat, och en svalare konjunkturbild tillsammans med en förhöjd matchningsproblematik väntas hålla tillbaka ytterligare förbättringar på arbetsmarknaden under prognosperioden. I september låg arbetslösheten på 4,0 procent, vilket kan jämföras med 4,1 för ett år sedan. Arbetslösheten beräknas vara i medeltal 4,2 procent under både 2023 och 2024. Återhämtningen i långtidsarbetslösheten tycks ha stannat av på en nivå med cirka hundra fler långtidsarbetslösa än före pandemin.
- ÅSUBs *konsumentförtroendeundersökning* visar att de åländska hushållen är något mer positiva nu än de var i våras, trots att de redan då var mycket negativa. Bedömningen av den egna ekonomin nu och om 12 månader låg bakom förbättringen. Konsumentförtroendet i Sverige förbättrades något från våren medan de finska hushållens förtroende i stort sett var oförändrat. Undersökningen visar bland annat att andelen hushåll som sparar just nu steg

till 73 procent (67 procent i vårens mätning), och andelen som tror sig kunna spara under det kommande året steg till 71 procent (70 procent i vårens mätning).

- Preliminära siffror för *befolkningsmängden* i augusti pekade på en befolkningsökning med 210 personer sedan årsskiftet. Flyttningsnettot för årets första halva var 174 personer, vilket är något högre än tioårsmedelvärdet.
- Inkomsterna som ligger till grund för *kommunernas skatter* förväntas öka med runt fyra procent både i år och nästa år tack vare lönejusteringar, indexjustering av pensionerna och inflyttning under 2023. Tillväxten i intäkterna från kommunalskatten avstannar dock på grund av höjt grundavdrag, resekostnadsavdrag och högre arbetsinkomstavdrag. Kommunerna kompenseras till 70 procent för förändringarna i de två förstnämnda avdragen. Till följd av förändringarna har det redovisats för mycket kommunalskatt för innevarande skatteår, något som kommer att korrigeras nästa år. Kommunernas andel av samfundsskatterna sjönk ytterligare med nästan tio procentenheter i år på grund av vårdreformen i riket. Justeringen beräknas minska intäkterna från samfundsskatterna med över tre miljoner euro. Kommunerna kompenseras för minskningen.
- För år 2022 väntas det samlade beloppet av *avräkningen och skatteavräkningen* vara cirka 285 miljoner euro. I år och inkommande år väntas utfallet för det samlade beloppet för avräkningen och skatteavräkningen växa. Det summerade utfallet för avräkningen och skatteavräkningen väntas bli cirka 300 miljoner euro 2023 och sedan cirka 307 miljoner euro 2024.
- I år har *inresandet till Åland* varit mellan 30 och 40 procent lägre än nivåerna före pandemin. Det är främst inresandet från Sverige som stannat av. Minskat tonnage mellan Sverige och Åland och en svag krona kan betraktas som förklaringar bakom utvecklingen. Den svaga kronan uppges å andra sidan ha lockat finländare att resa till Sverige, vilket gynnat passagerarrederiernas kundunderlag.
- De *åländska passagerarrederierna* verksamhet har under årets första halva gynnats av stigande passagerarvolymerna och av att bränslepriserna sjunkit något. Utsikterna är att lönsamheten på helårsnivå väntas bli betydligt bättre än fjolåret, förutsatt att energipriserna inte stiger avsevärt mot slutet av året. För *hela transportbranschen* var omsättningen för det första halvåret i år elva procent större än motsvarande period ifjol. Lönesumman var i sin tur sex procent större än för fjolårets första halva.
- *Hotell- och restaurangbranschens* samlade omsättning under årets första halva växte med 15 procent på årsbasis. Lönesumman växte 13 procent första halvåret i år jämfört med ifjol. Utvecklingen inom hotell- och restaurangbranschen ser olika ut mellan "hotell"-, respektive "restaurang"-segmenten. Baserat på omsättnings- och lönesumma ser restaurangerna ut att ha ett tuffare år än hotellen, då pressade hushåll drar in på restaurangbesöken. Det kommande året väntas hushållens ekonomi fortsättningsvis vara ansträngd på grund av hög prisnivå och höga räntekostnader, vilket innebär svaga utsikter för framför allt restaurangsegmentet även framöver.
- *Finansbranschen* har två mycket starka år bakom sig. De nu stigande marknadsräntorna gynnar i huvudsak utvecklingen av bankernas räntenetton. Försäkringssektorn har fortsatt att påverkas av inflationen genom stigande kostnader vid skador men intäkterna från placeringsverksamheten har återhämtat sig något från ett svagt fjolår. Lönesumman för branschen var åtta procent högre under årets första halva jämfört med motsvarande period 2022.
- *Handelns* omsättning var en procent större under första halvåret i år jämfört med 2022. Detaljhandelns omsättning har under året minskat något, och var under första halvåret cirka tre procent mindre än föregående år. Minskningen var bred över olika segment, med

undantag för "detaljhandel med brett sortiment", där de flesta mataffärer ingår, som ökade med fyra procent. Omsättningsökningen kan dock förklaras av prisökningar, då KPI-index för livsmedel steg med 15 procent under perioden. Framöver väntas efterfrågan på detaljhandeln vara dämpad på grund av hushållens försvagade köpkraft. Lönesumman för hela handelsbranschen växte med två procent under årets första halva från motsvarande period 2022.

- Första halvåret i år var omsättningen inom *livsmedelsindustrin* tio procent större än under samma period ifjol, medan lönesumman var fem procent större. Omsättningen för branschen *övrig industri* var under första halvåret elva procent större än motsvarande period ifjol. Producentprisindex för motsvarande segment tyder på att prisökningstakten har gått ner markant från ifjol, vilket pekar på att en betydande del av årets omsättningsökning kan härröra från volymökning snarare än prisökning. Lönesumman under första halvåret var sex procent högre än ifjol.
- För branschen *vatten och el* ökade omsättningen under årets första halva med åtta procent från motsvarande period 2022. Lönesumman växte i sin tur med sju procent. Prisbilden på elmarknaden var fortsatt förhöjd i början av året men normaliserades under våren och in på sommaren.
- Omsättningen för branschen *företagstjänster* växte med elva procent under årets första halva jämfört med ett år tidigare och lönesumman med drygt sex procent. Branschen har som helhet klarat sig bra under och efter pandemin. Lönesumman för branschen *personliga tjänster* var tre procent större under första halvåret i år jämfört med samma period 2022.
- För *byggbranschen* minskade omsättningen med två procent under årets första halva jämfört med fjolåret. Lönesumman växte med sex procent under första halvåret i år jämfört med samma period ifjol. Höga byggkostnader och stigande räntor har den senaste tiden dämpat byggandet. Preliminära siffror visar att mängden beviljade bygglov var nere på 2000-talets lägsta nivåer i början av året och byggloven har legat kvar på mycket låga nivåer under första halvan av 2023. Trenden med en minskande volym beviljade bygglov har sett relativt lika ut inom samtliga byggnadssegment. Mängden påbörjade nybyggnader, som i teorin bör följa mängden bygglov med en viss fördröjning, har varit något mer stabila under årets första halva men bygglovens utveckling signalerar en avmatning även där. Sammantaget väntas denna utveckling leda till minskad aktivitet inom den åländska byggsektorn.
- För *primärnäringarna* finns varierande utmaningar. Naturresursinstitutet rapporterar att lönsamheten för jord- och trädgårdsbruket i Finland är osäker, prognosen säger att jordbrukets lönsamhet generellt sett minskar jämfört med 2022.

Bedömningen har avslutats den 3 oktober 2023.

Den globala ekonomin

Föreliggande rapport kännetecknas av en förhöjd osäkerhet. Även om osäkerheten är stor, börjar utsikterna stabiliseras jämfört med de senaste mycket turbulenta åren.

Osäkerhetsfaktorn i höstens prognos anknyter till Rysslands anfallskrig mot Ukraina och dess kringeffekter.

Därutöver råder även osäkerhet kopplat till inflationen och hur snabbt den faller tillbaka det närmsta året.

Den globala ekonomiska tillväxten har under årets första halva överraskat på den positiva sidan, delvis tack vare lägre energipriser. Ekonomiska indikatorer pekar dock på en svagare utveckling framöver och en mer moderat tillväxt inom världsekonomin är att vänta. Den åtstramade penningpolitiken har fått genomslag och den globala efterfrågan har fallit tillbaka.

Inköpschefsindex¹ för tillverkningsindustrin signalerar fortsatta produktionsminskningar. Motsvarande indikator för servicesektorn har varit starkare och signalerar fortsatt tillväxt, men en avtagande ökningstakt för produktionsnivån väntas. Samtidigt har konsumentförtroendets återhämtning avtagit och ligger generellt sett fortfarande under nivån innan Covid-19 pandemin.

Inflationstakten har i flera länder under året vänt från att vara tilltagande till att minska. Sjunkande energipriser har varit en bidragande faktor bakom utvecklingen. Även varuinflationen har minskat, till följd av en dämpad efterfrågan och minskade problem i leverantörskedjor.² Förväntningarna är dock fortfarande att inflationen i de flesta ekonomierna kommer att ligga

ovanför centralbankernas målnivå (två procent) under innevarande och kommande år.

Medan inflationen har avtagit har den mera varaktiga "underliggande inflationen"³ inte minskat lika snabbt, främst på grund av en hög tjänsteprisinflation⁴. Detta har motiverat en fortsatt restriktiv penningpolitik från centralbankshåll. Enligt OECD bör penningpolitiken hållas restriktiv fram tills det finns tydliga tecken på att minskningen i det underliggande inflationstrycket är varaktig.

För att bekämpa inflationen har centralbanker sedan ifjol genomfört ett flertal höjningar av styrräntan. I nuläget ser räntan ut att vara på eller nära en topp, och räntehöjningscykeln (nära) avslutad. Utvecklingen framöver är dock databeroende och som nämnt beroende av hur snabbt prisstegringen avtar, men också själva effekten av räntehöjningarna kommer spela roll i kommande penningpolitiska beslut.

En för flera länder gemensam nämnare har varit fortsatt starka arbetsmarknader, även under pågående åtstramningar av penningpolitiken. Arbetslösheten har under en längre tid hållits på en låg nivå och antalet lediga platser har varit högt. Även här ser dock de bästa noteringarna ut att vara bakom oss och en viss försämring är att vänta. Både antalet lediga platser och antalet personer som säger upp sig från sitt jobb håller på att minska.⁵

USA, Eurozonen och Kina

Den amerikanska ekonomin växte med 2,1 procent under 2022. Årets tillväxt

¹ På engelska Purchasing Manager Index (PMI)

² Konjunkturinstitutet (2023)

³ Årsförändring i konsumentpriser rensat för prisförändring på energi och matprodukter.

⁴ Konjunkturinstitutet 2023

⁵ OECD (2023)

väntas landa på 2,2 procent, följt av 1,3 procent nästa år. USAs ekonomi har varit oväntat motståndskraftig trots de snabba räntehöjningarna.

Konsumtionen har upprätthållits genom att nyttja det sparöverskott som hushållen samlade på sig under pandemin, vilket också gjort hushållen mer motståndskraftiga mot inflationen och räntehöjningarna. När detta avtar, vilket enligt bedömare väntas ske nu under hösten, förväntas de stramare finansiella förhållande få tydligare genomslag och dämpa efterfrågetrycket, och därigenom tillväxten, i USA.

Den amerikanska arbetsmarknaden är fortsatt stram, med låg arbetslöshet (augusti: 3,8 procent), men det börjar synas tecken på att arbetsmarknaden börjar kylas av. Den svalnande konjunkturbilden väntas leda till en måttlig uppgång i arbetslösheten framöver.

Den amerikanska inflationen har sjunkit betydligt från toppen förra sommaren och var tre procent i juni 2023. Sedan dess har inflationen ökat något som följd av stigande oljepriser. Den underliggande inflationen har i sin tur fortsatt att avta, vilket är önskvärt ur ett penningpolitiskt perspektiv. Enligt OECD väntas konsumentpriserna i USA stiga med i genomsnitt 3,8 procent i år och 2,6 procent under 2024.

Förra året ökade *BNP inom eurozonen* med 3,4 procent. I år (2023) väntas tillväxten bli 0,7 procent, följt av 1,0 procent nästa år. Eurozonens ekonomi växte i en dämpad takt under första halvan av 2023 trots tilltagande orderstockar inom tillverkningsindustrin och tillbakafallande energipriser. I nuläget pekar indikatorer på en stagnation inom eurozonen till följd av stramare finansiella förhållanden, svagt företags- och konsumentförtroende

och låg utländska efterfrågan relaterad till en stärkt euro.

Sedan årsskiftet har tillväxten i eurozonen främst upprätthållits tack vare tjänstesektorn medan industrin kämpar i motvind. De kraftigt höjda energipriserna lämnade avtryck på Tysklands industrisektor, som länge fungerat som unionens ekonomiska motor. En svagare global industriefterfråga hämmar också utvecklingen framöver och gör att Tysklands tillväxt stagnerar. Tillväxtutsikterna inom mera tjänsteberoende ekonomier, som exempelvis Spanien, är ljusare men indikatorer tyder på en avtagande tillväxt också inom tjänstesegmentet framöver.

Chocken från energipriserna har med andra ord lämnat avtryck på eurozonens ekonomiska utsikter. Konsensusbedömningen i nuläget är dock att eurozonen, och EU som helhet, är bättre förberedd inför kommande vinter än förra hösten. Gaslagren är välfyllda och ytterligare energisparåtgärder samt satsningar på förnybar energi ökar beredskapen. Klimatfaktorn är dock ett osäkerhetsmoment och en oväntat kall vinter kan komma att tömma lagren snabbare än beräknat.

Arbetslösheten i eurozonen var i genomsnitt 6,7 procent under fjolåret, och väntas i år sjunka till 6,5 procent (ECB). Nästa år (2024) väntas arbetslösheten åter stiga till 6,7 procent.

ECB räknar med en genomsnittlig inflation på 5,6 procent för eurozonen 2023 och sedan 3,2 procent 2024.⁶

Både den amerikanska (FED) och europeiska (ECB) centralbanken har reagerat med aggressiva räntehöjningar mot de stigande konsumentpriserna, räntehöjningar

⁶ ECB (2023)

har pågått sedan mitten av 2022. Effekterna av räntehöjningarna har fått genomslag och efterfrågeinflationen i såväl USA som eurozonen bedöms vara på nedgång. Att globala störningar på utbudssidan luckrats upp gör att de restriktiva penningpolitiska ingreppen från centralbankshåll får större genomslag vad gäller inflationsbekämpningen. Konjunkturinstitutet⁷ räknar med att både FED och ECB inleder en serie sänkningar av styrräntan från mitten av 2024.

Den amerikanska dollarn stärktes märkbart mot andra valutor under 2022 till följd av Rysslands anfallskrig mot Ukraina och av den påföljande globala osäkerheten. Mot slutet av år 2022 försvagades eurons växelkurs mot dollarn då recessionsoro uppstod till följd energikrisen i Europa. Under innevarande år har euron hämtat sig igen mot dollarn, delvis tack vare att vintern blev mildare än befarat och nämnda recessionsoro minskade. I augusti motsvarade en euro 1,09 amerikanska dollar (USD/EUR). ECB räknar med att genomsnittskursen för USD/EUR i år och inkommande år kommer att motsvara nuvarande nivå på 1,09 USD/EUR.

Kinas ekonomi har utvecklats svagare än väntat sedan de öppnade upp sin ekonomi efter strikta covid-19 restriktioner. Den svaga utvecklingen kopplas bland annat till problem inom fastighetssektorn men också en allmänt svalnande global efterfrågan. OECD räknar med att Kinas ekonomi växer med 5,1 procent i år och 4,6 procent nästa år.

Finland

Finlands BNP-tillväxt var enligt Statistikcentralens preliminära siffror 1,6 procent år 2022. Den finska produktionen har under årets första halva vuxit från kvartal till kvartal. Förutsättningarna framöver ser dock svagare ut och i Finlands Banks senaste prognos väntas Finlands BNP minska med 0,2 procent i år, följt av en svag tillväxt på 0,2 procent 2024.

Produktionsutvecklingen inom den finska tillverkningsindustrins har i huvudsak varit nedgående sedan andra halvan av 2022. Produktionen under innevarande års första halva minskade med cirka två procent jämfört med motsvarande period 2022.⁸ Näringslivets forskningsinstitut (ETLA) förväntar att produktionen inom tillverkningsindustrin minskar med 1,4 procent i år⁹. Produktionen väntas sedan öka med 3,1 procent 2024.

Tjänstesektorn har hittills i år rent produktionsmässigt gått bättre än industrin. Under årets första halva har produktionen ökat med två procent från motsvarande period 2022¹⁰. ETLA räknar med fortsatt tillväxt inom tjänstesektorn men framhåller att tillväxttakten avtar framöver. Sist bör betonas att tjänstesektorn är bred och utgörs av ett flertal olika branscher, vars produktionsutsikter varierar.

De stigande räntorna, en avtagande efterfrågan och höga byggkostnader har märkbart försämrat både den senaste tidens utveckling och utsikterna för den finska byggbranschen. Beviljade bygglov har sjunkit sedan 2021 och under årets första halva har konkurserna inom byggsektorn varit på uppgång. ETLA räknar med ett svagt år för byggbranschen 2023 men väntar sig att utsikterna förbättras något omkring

⁷ Konjunkturinstitutet (2023)

⁸ EUROSTAT. Volume index of production, manufacturing.

⁹ ETLA (2023) Suhdanne 2023:2

¹⁰ Statistikcentralens konjunkturindikator för tjänsteproduktion. Säsongsrensning av ÅSUB.

årsskiftet då osäkerhet beträffande räntenivåerna och penningpolitiken minskar.

De finska hushållens köpkraft väntas stödas av en sjunkande inflationstakt och löneökningar. Detta väntas leda till att den privata konsumtionen sakta börjar återhämta sig. ETLA räknar med att konsumtionen under innevarande år ändå minskar med i genomsnitt 0,2 procent från 2022. Under kommande år väntas konsumtionen växa med 0,9 procent. Konsumtionsutvecklingen är dock mycket svårbedömd. Om osäkerheten knuten till hur räntor och läget på arbetsmarknaden utvecklas fortsätter kan det leda till att hushåll fortsätter vara försiktiga när det gäller konsumtion och väljer att öka sitt sparande i stället.

ETLA räknar med att inflationen i år uppgår till 6,3 procent och nästa år sjunker till 1,9 procent. Den underliggande inflationen, det vill säga konsumentprisernas årsförändring rensad för energi- och matpriser, väntas vara 6,6 procent i år och 2,6 procent 2024.¹¹

En ljuspunkt har varit den finska sysselsättningen (20–64 åringar), som har stigit i god takt ända sedan pandemin. Sysselsättningsgraden bland 20–64 åringar steg till 78,1 procent 2022. Data från sensommaren signalerar dock om att den trenden nu ser ut att brytas och minskad sysselsättning är att vänta i år och inkommande år. Finlands Bank bedömer att sysselsättningsgraden bland 20–64 åringar är 77,9 procent 2023 och sedan 77,7 procent 2024. Finlands Bank nämner att risker kopplade till bostadsmarknaden och exporten kan leda till att läget på arbetsmarknaden förvärras och sysselsättningen minskar mer än väntat.

Den finska regeringens budgetproposition för 2024 innebär ett underskott på 11,5 miljarder euro (6 miljarder 2022, 10,2 miljarder 2023).¹²

Sverige

Sveriges BNP-tillväxt var enligt SCB 2,8 procent år 2022. Under andra kvartalet 2023 minskade BNP med 0,8 procent och utsikterna för det tredje kvartalet är också svaga. Först under fjärde kvartalet väntas den svenska ekonomin övergå i en svag tillväxt. Enligt konjunkturinstitutet väntas Sveriges BNP minska med 0,6 procent i år. Under 2024 väntas sedan en tillväxt på en procent.

Hushållens konsumtion minskade under årets andra kvartal, vilket innebär att konsumtionen minskat fyra kvartal i rad. Varukonsumtionen har fortsatt utvecklas svagare än tjänstekonsumtionen¹³. Konsumtionen väntas tillta under årets andra halva men på helårsbasis rör det sig fortfarande om en minskning i år.

Trots en svalnande konjunktur har den svenska arbetsmarknaden visat motståndskraft och antalet sysselsatta har hittills under året utvecklats starkt. Under inkommande år väntas dock sysselsättningen utvecklas svagt i samband med att lågkonjunkturen fördjupas. Konjunkturinstitutet räknar med en arbetslöshet på 7,5 procent i år, vilket är i nivå med fjolåret. År 2024 väntas arbetslösheten stiga till 8,2 procent.

Den svenska industrins produktion har minskat de senaste tre kvartalen och bedöms fortsätta minska under hösten. Utvecklingen förklaras bland annat av en lägre orderingång och en svag utveckling inom varuexporten. Samtidigt råder en fortsatt förhöjd

¹¹ ETLA (2023) Suhdanne 2023:2

¹² Statsrådets kansli (2023), Presentation 19.9.2023 s. 4

¹³ Riksbanken (2023), Penningpolitisk rapport - september 2023

arbetskraftsbrist, vilket leder till att industriföretag i större utsträckning väljer att hålla kvar personal trots den lägre produktionsnivån. Den lägre produktionsnivån väntas därför inte få större genomslag på antalet anställda inom branschen. Produktionen inom industrin väntas tillta igen under 2024 då den globala efterfrågan återhämtar sig.

Under första halvan av 2023 har påbörjade bostadsbyggen halverats. Högre räntor, stigande byggkostnader och minskade bostadspriser håller nere bostadsbyggandet.

Konjunkturinstitutet räknar med att antalet påbörjade bostadsbyggen kommer vara på en låg nivå fram tills andra halvan av 2024, då räntesänkningar, motiverade av en inflation närmare målnivån, väntas bidra till något ökad aktivitet inom byggsektorn¹⁴.

Konjunkturinstitutet framhåller att ett flertal faktorer som låg bakom den kraftigt stigande inflationen inte längre bidrar till prisstegringen.

Råvarupriserna har minskat avsevärt och svenska importpriser ökar därför inte i lika stor omfattning i år som ifjol. En delvis återhämtning i kronkursen under nästa år väntas fortsätta bidra till en minskning av importpriserna. Utöver det bidrar måttliga avtalade löneökningar och en dämpad inhemsk efterfrågan till ett dämpat inflationstryck. Inflationen (KPI) väntas vara i genomsnitt 8,6 procent i år och sedan 4,1 procent under 2024.

Den svenska kronan har under året fortsatt att försvagats mot både dollarn och euron. I slutet av september var en euro uttryckt i kronor värd 11,54 svenska kronor (motsvarande notering 2022: 10,89 svenska kronor). Global orsakerhet och snabbare

räntehöjningar i andra ekonomier ligger bakom utvecklingen, men också ökad riskkänslighet på finansiella marknader påverkar. Den sistnämnda faktorn är bland annat kopplad till osäkerhet beträffande svenska hushålls räntekänslighet¹⁵. Enligt konjunkturinstitutet väntas årsgenomsnittet för växelkursen en euro uttryckt i kronor vara 11,58 EUR/SEK år 2023 och sedan 11,79 EUR/SEK år 2024.

Åland

Föreliggande konjunkturbedömning för den åländska ekonomin är något positivare än den ÅSUB gjorde i våras. Sedan i våras har inkommande data för både 2022 och 2023 varit starkare än vad ÅSUB räknade med i våras, vilket har stärkt BNP-siffrorna för åren i fråga. Samtidigt ser inflationen ut att avta något saktare än väntat och utsikterna globalt och närområdet försämrats något.

Utgångsläget för prognosperioden är rätt lika det i våras, med endast mindre justeringar i prognoser för arbetslösheten och befolkningstillväxten¹⁶. Inflationen har justerats upp med en procentenhet för 2023 på grund av att ränteeffekten ser ut att bli något större än vad vi räknade med i våras. Produktionen hålls tillbaka av den svaga internationella konjunkturen, och återhämtningen på arbetsmarknaden har avstannat. Hushållens ekonomi är ansträngd under hela prognosperioden. Innevarande år präglas av hög inflation, men på grund av att en stor del av inflationen härrör från övergående räntehöjningseffekter

¹⁴ Se Konjunkturinstitutet faktaruta "En svår tid för bostadsbyggandet. Konjunkturinstitutet (2023) s. 21

¹⁵ Se fördjupning "Fördjupning – Kronan kommer att stärkas på sikt", Riksbanken

(2023), Penningpolitisk rapport - september 2023 s. 58–59.

¹⁶ Se *bilaga 1* för en jämförelse av ÅSUBs prognostabeller hösten 2023 och våren 2023.

väntas ändå en snabb nergång till relativt normala nivåer 2024.

Lönejusteringarna väntas få genomslag både i år och inkommande år, vilket i kombination med ett stabilt sysselsättningsläge genererar högre inkomstskatteintäkter. Samtidigt medför stigande löner och den höga inflationen utmaningar på kostnadssidan även för den offentliga sektorn.

Under 2020, vilket är det senaste år som Ålands BNP är fastställt för, föll BNP dramatiskt med cirka 14 procent. Den enskilt största orsaken till fallet i förädlingsvärdet 2020 var transportsektorns nedgång i samband med pandemin. Enligt preliminära

beräkningar ser BNP-tillväxten för 2021 ut att bli åtta procent.

Bokslutsdata, som inte var tillgänglig under vårens konjunkturbedömning, medför en liten uppjustering av tillväxten för 2022, som nu väntas bli knappt fyra procent. Det är i första hand förädlingsvärdet inom branscherna *personliga tjänster och vatten och el* som justeras upp från vårens bedömningar.

Tabell 1. Nyckeltal 2020–2024

	2020	2021*	2022*	2023P	2024P
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	-13,6	8	4	2	0
Befolkningsförändring (antal personer)	245	215	15	210	180
Relativt arbetslöshetstal (%)	9,5	6,8	4,5	4,2	4,2
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	-0,4	1,7	6,6	8	3
Kort ränta (Euribor, 3 mån, %)	-0,4	-0,5	0,3	3,4	3,7
Växelkurs EUR/SEK	10,49	10,14	10,63	11,58	11,79
Råolja (Brent, USD/fat)	42	71	101	84	88

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten, ^P) Prognoser

Källa: ÅSUB, ECB, Konjunkturinstitutet, US Energy Information Administration.

Preliminära beräkningar för 2023 års förädlingsvärde pekar på en BNP-tillväxt om två procent. Näringslivets genererade förädlingsvärde har reviderats upp från vårens bedömning i och med ny information från bland annat halvårsrapporteringar och bokslutsuppgifter som inte fanns tillgängliga då vårens rapport sammanställdes. Upprevideringen koncentrerar sig nästan uteslutande till transportbranschen där resultatutsikterna för innevarande år har höjts. Beräkningarna för

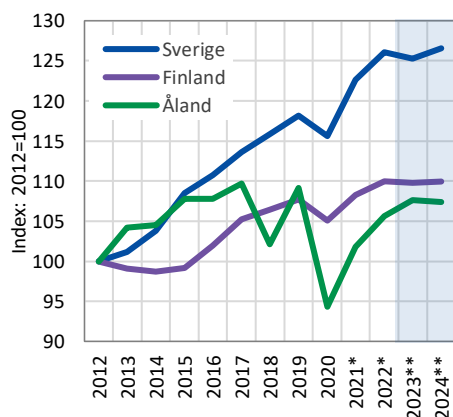
fraktsjöfarten, som hade ett starkt verksamhetsår, har reviderats upp. Samtidigt har bland annat byggbranschen och personliga tjänster justerats ner något. Driftsöverskottet inom försäkringssektorn ser även ut att återhämta sig något saktare än vad som väntades i våras, vilket påverkar finansbranschens förädlingsvärde. En starkt jämförelseperiod och uppreviderad inflationsprognos gör att volymtillväxten 2023 procentuellt förblir densamma som i vårens

bedömning, trots upprevideringen av förädlingsvärdet.

Nästa år (2024) räknar vi med en nära nolltillväxt i BNP-tillväxt. Det råder stor osäkerhet kring utvecklingen, men vi utgår ifrån att fraktsjöfartens driftöverskott normaliseras efter de synnerligen höga vinstnivåerna 2023, samtidigt som den allmänna konjunkturen ännu inte hunnit vända uppåt

Figur 1 visar att Ålands BNP-återhämtning efter pandemin närmast sig Finlands nivå men ligger fortfarande långt efter Sverige. Nästa år stannar tillväxten av på Åland och i Finland medan den svenska ekonomin väntas växa något snabbare.

Figur 1. BNP-volymtillväxten 2012–2024 för Åland, Finland och Sverige. Volymindex, år 2012=100.

Källa: ÅSUB, SC, SCB. Egna beräkningar.

*Preliminära beräkningar.

**Prognoser

I augusti i år var den *åländska inflationen* 8,1 procent. Hittills i år ligger den genomsnittliga inflationen på 9,0 procent på Åland. Inflationen beräknas i år bli cirka åtta procent, vilket är 1,7 procentenheter högre än ETLAs prognos för den finska inflationen.

Även i år innebär vinterns energipriser en osäkerhet för inflationsprognosen. Vi utgår ifrån att priserna höjs under vintern, men att de håller sig på en klart lägre nivå än under föregående vinter.

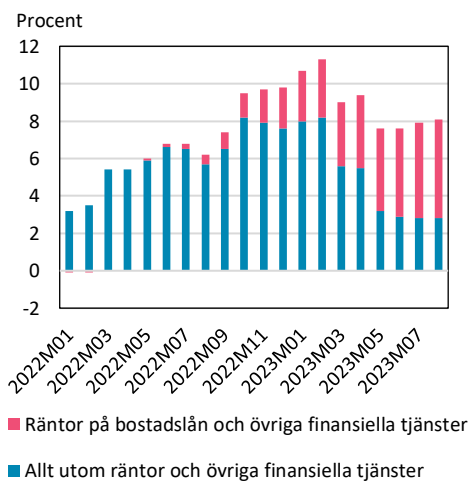
Inflationstakten har de senaste månaderna hållits relativt stabil kring åtta procent, men en betydande del av inflationen härrör numera från ökade räntekostnader föranlett av centralbankernas räntehöjningar. Rensat för denna effekt kan man se att inflationstakten i övrigt har sjunkit kraftigt under innevarande år (figur 2). Ränteeffekten är övergående då Europeiska centralbankens räntehöjningar antas vara så gott som avslutade, vilket innebär att ökningen av räntekostnadseffekten gradvis kommer att försvinna ur KPI-inflationen under inkommande år. Ränteeffekterna är större på Åland än i Finland, vilket förklarar den i dagsläget stora inflationsskillnaden mellan Åland och Finland.¹⁷

Även om det råder viss osäkerhet kring hur löneökningar och tjänstepriser påverkar inflationen framöver väntas inflationen i Finland ligga nära tvåprocentmålet nästa år (2024). ÅSUB räknar med att inflationen på Åland ligger kring tre procent nästa år, alltså något högre än den finska på grund av kvarliggande ränteeffekter under början av året.

Slutligen är prisnivån fortsatt hög även då inflationen kommit ner till normala nivåer. Inkomstutvecklingen kommer behöva vara högre än inflationen under en längre period för att återställa hushållens köpkraft.

¹⁷ För en lite längre diskussion, se kapitel 4.4 i ÅSUB R2023:1, Konjunkturläget våren 2023.

Figur 2. Åländsk inflation fördelat mellan räntekostnadernas inverkan samt övriga varors inverkan, januari 2022 – augusti 2023.

Källa: ÅSUB

Befolkningsutveckling

ÅSUB:s grova bedömning utgående från preliminära uppgifter visar att vi i år får en befolkningsökning omkring 210 personer, vilket ligger något över tioårsgenomsnittet 2013–2022 (186). Vi räknar med en liknande befolkningsökning även under 2024. Prognosen är oförändrad från vårens bedömning.

Preliminära uppgifter visar på ett flyttningsnetto på 174 personer för det första halvåret i år (2023). Detta är högre än tioårsmedeltalet för det första halvårets flyttningsnetto (153 personer). Förhandsinformation om befolkningens mängden i slutet av augusti pekade på en befolkningsökning med 210 personer sedan årsskiftet.

Första årshalvans flyttningsnetto mot Sverige och övrig Norden (72 personer) är klart positivare än gentemot Finland (33 personer). Nettot gentemot Finland är i sin tur starkare än det varit de senaste fyra åren. Flyttningsnettot gentemot övriga världen (69 personer) var högre än

tioårsmedeltalet (2013–2022: 43 personer).

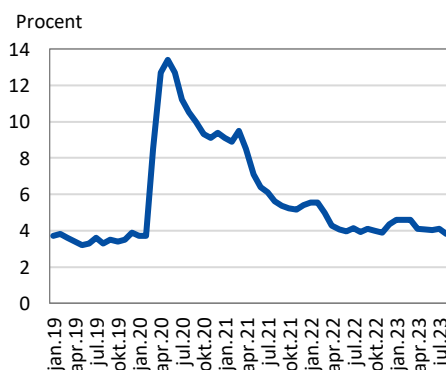
Arbetsmarknad

Återhämtningen på den åländska arbetsmarknaden har klingat av i takt med att arbetslösheten närmat sig "normala" nivåer samtidigt som konjunkturen sviktar. Efter den kraftiga förbättringen under 2021 har arbetslösheten i säsongsjusterade termer legat ganska stabilt kring 4,2 procent sedan andra kvartalet 2022. I september låg (den icke-säsongsjusterade) arbetslösheten på 4,0 procent, vilket kan jämföras med 4,1 för ett år sedan.

ÅSUBs bedömningar om den åländska arbetsmarknaden för innevarande och kommande år är så gott som oförändrade från vårens konjunkturbedömning. En svalare konjunkturbild tillsammans med en förhöjd matchningsproblematik väntas hålla tillbaka ytterligare förbättringar på arbetsmarknaden framöver.

Arbetslösheten var i medeltal 4,5 procent 2022 (6,8 procent 2021) och det prognostiserade årsmedeltalet för 2023 och 2024 är 4,2 procent. De prognostiserade nivåerna ligger fortfarande över situationen innan pandemin (2019: 3,5 procent).

Figur 3. Relativ arbetslöshet, januari 2019 - september 2023.

Källa: ÅSUB

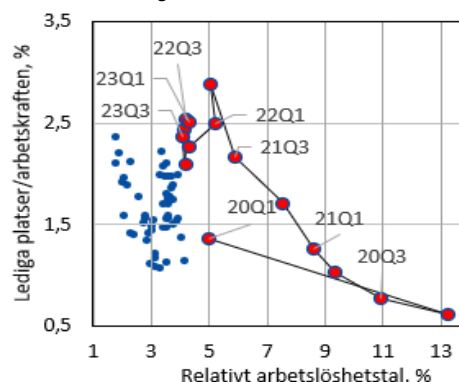
Ungdomsarbetslösheten var 2022 tillbaka på förpandemiska nivåer, men har under innevarande år stigit, vilket

kan vara kopplat till en minskad efterfrågan inom servicebranschen och detaljhandeln. Detta är branscher som sysselsätter många unga och som drabbas direkt av hushållens försämrade ekonomi. I september var ungdomsarbetslösheten 7,6 procent,

Antalet långtidsarbetslösa var i september 276, vilket är ett tjugotal färre än för ett år sedan. Även om en minskning skett så tycks återhämtningen i långtidsarbetslösheten stannat av på en nivå med cirka hundra fler långtidsarbetslösa än före pandemin. Risken för att dagens långtidsarbetslösa fastnar i arbetslösheten ökar då vi även framöver väntar oss en avstannad återhämtning på arbetsmarknaden.

Matchningsproblem inom arbetsmarknaden kan illustreras med den så kallade *Beveridekurvan*, som visar förhållandet mellan andelen lediga platser (vakansgraden) och det relativa arbetslöshetstalet (*Figur 4*). Vid ökande matchningsproblem flyttas kurvan uppåt och samtidigt till höger i figuren. *Figur 4* visar att den åländska arbetsmarknaden fortsättningsvis ligger kvar på en förhöjd nivå av matchningsproblem jämfört med före pandemin. Observationer under perioden 2007–2019 illustreras med blå punkter, vilka ligger i ett område till vänster och neråt jämfört med de röda punkterna som illustrerar observationer sedan pandemin. Matchningsproblematiken innebär att vi samtidigt kan se positiva siffror vad gäller antalet lediga platser och negativa vad gäller arbetslöshet.

Figur 4. Vakansgrad och relativt arbetslöshetstal (säsongsjusterat), första kvartalet 2007 – tredje kvartalet 2023*

*Blå punkter är kvartalsobservationer 2007–2019
Källa: ÅSUB

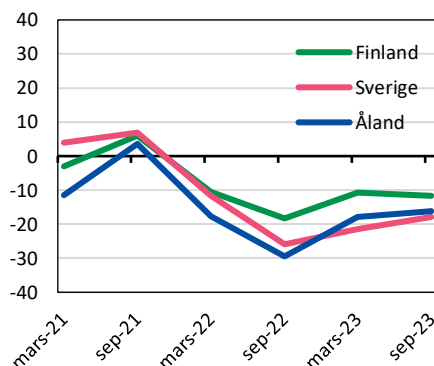
Hushållen

De åländska hushållens konsumentförtroendeindex var i våras klart svagare än de finska hushållen, men något starkare än de svenska.¹⁸ I resultaten från höstens enkät ser vi att de åländska hushållens förtroende fortsättningsvis är negativare än de finska, men positivare än de svenska (*Figur 5*). Resultaten tyder på en försiktig förbättring från vårens mätning men pessimistiska utsikter dominerar fortfarande bland hushållen inom samtliga regioner.

¹⁸ För en beskrivning av den åländska konsumentförtroendemätningen, se ÅSUB (2023) Konjunkturläget våren

2023, s. 31–32 och Bilaga 3 i samma rapport.

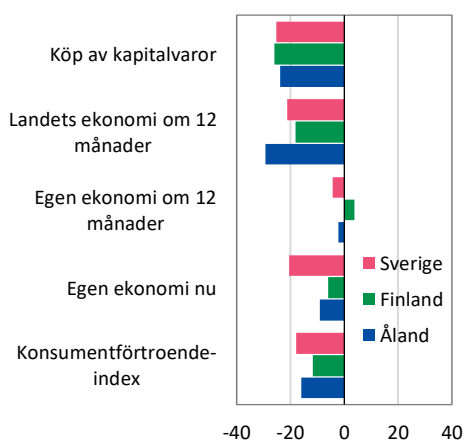
Figur 5. Konsumentförtroendeindex för Åland, Finland och Sverige, mars 2021 - september 2023.

Källa: ÅSUB, Eurostat

De åländska hushållens sticker ut när det gäller synen på hur landets (Ålands) ekonomi utvecklas det närmsta året, som är klart mer pessimistiskt jämfört med de finska och svenska hushållen. De svenska hushållen är i sin tur utstickare när det gäller bedömningen av den egna ekonomin just nu, vilket är naturligt att koppla till den högre svenska räntekänsligheten. De finländska hushållens syn på den egna ekonomin om 12 månader står ut som den enda positiva noteringen i indexen. (Figur 6).

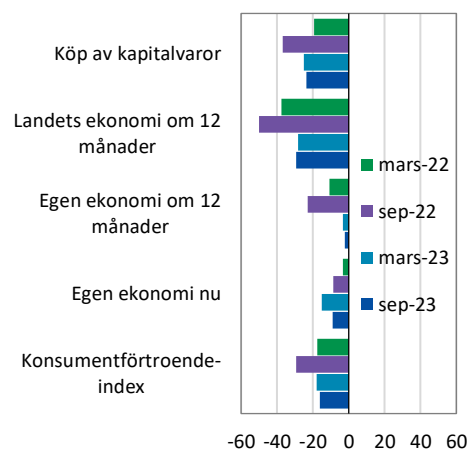
Figur 6. Konsumentförtroendeindex och netttotal för delfrågorna. Åland, Finland och Sverige, september 2023.

Källa: ÅSUB, Eurostat

Tittar man på hur de åländska hushållens bedömningar av delfrågorna utvecklats över tid ser vi att förbättringen i totalindexet mot vårens resultat i första hand härrör från de åländska hushållens syn på den egna ekonomin, både i nuläget och 12 månader fram.

Figur 7. Konsumentförtroendeindex och netttotal för delfrågorna. Åland, mars och september 2022 och 2023.

Källa: ÅSUB

Samtidigt tyder resultaten från frågorna om hushållens sparande¹⁹ i ÅSUB:s konsumentbarometer på något ökat sparande, trots stigande kostnader för hushållen. Andelen hushåll som sparar just nu uppgavs vara 73 procent (67 procent i vårens mätning), och andelen som tror sig kunna spara under det kommande året var 71 procent (70 procent i vårens mätning).

Slutligen tyder resultat från undersökningen på att de åländska hushållens förmåga att förutse det egna hushållets ekonomiska situation 12 månader fram har förbättrats något jämfört med läget under våren. I höstens mätning upplevde 65 procent av hushållen att de har lätt eller ganska lätt att förutse det egna hushållets ekonomiska situation ett år fram (våren 2023: 60 procent).

¹⁹ Sparande inkluderar amortering.

Trots att vi räknar med starka nominella löneökningar under innevarande år, kommer löneökningarna vara lägre än inflationen både 2022 och 2023. Därmed kommer reallönerna sjunka både 2022 och 2023, för att sedan börja öka igen 2024, då den nominella löneökningstakten förväntas vara högre än inflationen.

Grupper med indexjusterade inkomster, till exempel pensionärer, vissa arbetslösa och studerande, kommer att se mindre procentuella realinkomstminskningar än löntagarna. Personer med indexjusterade inkomster lever emellertid i regel med betydligt mindre ekonomiska marginaler än löntagare vilket komplicerar bilden.

Inflationen drabbar hushåll olika hårt beroende på hur inkomster och konsumtionsvanor ser ut. För låginkomsttagare går till exempel en väsentlig del av de disponibla inkomsterna till grundläggande utgifter som livsmedel, bostad och transport. Nu när räntan på bostadslån och konsumtionskrediter står för en övervägande del av årsförändringen i konsumentprisindexet innebär det att inflationen idag i högre grad slår mot hushåll med skulder, då i form av högre räntekostnader. Hushåll som fått kraftigt ökade räntekostnader kan tvingas omprioritera sina konsumtionsvanor och dra ner på konsumtionen, särskilt av icke-nödvändiga varor och tjänster.

De åländska hushållen är mer belånade än finländska, vilket innebär att räntehöjningarna antas påverka de åländska hushållens efterfrågan i större utsträckning än de finländska. Ungefär 60 procent av de åländska hushållen har skulder, och bland dessa uppgick skulderna till i genomsnitt 217 procent av de disponibla inkomsterna (2021). Motsvarande siffra för Finland var 175 procent.

Den offentliga sektorn

Också den offentliga sektorns ekonomi påverkas märkbart av de högre energipriserna, hög inflation och löneökningar som diskuterats tidigare i den här översikten. Coronapandemin har därtill lämnat spår inom den åländska ekonomin, transportavgångarna till och från Åland har minskat avsevärt och arbetslöshetsgraden har tillsvidare inte riktigt kommit ner till situationen före pandemin. Arbetslösheten har trendmässigt sjunkit sedan april 2021. Arbetslöshetsgraden ligger dock i september 2023 fortfarande på 4,0 procent, vilket innebär en halv procentenhet över nivån för 2019. För närvarande (september 2023) är arbetslösheten högst i Mariehamn (5,6 procent) och lägst i Föglö (1,7 procent).

Samfundsskatterna påverkades under pandemin bland annat till följd av stora utmaningar inom den för Åland så viktiga transportsektorn. Under 2023 medför högre räntor och höga el- och bränslepriser att företagens lönsamhet påverkas. Efterfrågan har mattats av inom flertalet branscher samtidigt som företagen har ett högre kostnadstryck.

Under pandemin bidrog landskapet med ekonomiskt stöd till näringslivet och kommunsektorn. Även under hösten 2022 beslutade lagtinget genom tilläggsbudget om drygt två miljoner euro till kommunerna i form av extra andelar för äldreomsorgen.

Den andel av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna höjdes med cirka tio procentenheter 2020 för att stärka kommunsektorns ekonomi under pandemin. Höjningen var kvar även under 2021. Från 2022 har samfundsskatterna för kommunsektorn åter sänkts med drygt tio procentenheter.

Från 2023 framåt är de strukturella skillnaderna i uppgifterna och inkomsternas sammansättning mellan kommunsektorn på Åland och i övriga Finland betydande genom inrättandet

av de nya välfärdsområdena i Finland. Som ett led i finansieringen av välfärdsområdena sänktes den andel av den debiterade samfundsskatten som tillfaller kommunerna ytterligare från 33,76 till 23,91 procent i år. Den andel av skatten som tillfaller staten respektive landskapet ökar i motsvarande grad. Kommunerna kompenseras enligt landskapslag (2023:5) för att intäkterna från samfundsskatterna sänkts.

För kommunerna i riket sänktes även den kommunala inkomstskattesatsen med 12,64 procentenheter eftersom staten tagit över finansieringsansvaret för välfärdsområdenas uppgifter, det vill säga för social- och hälsovården och räddningsväsendet. Eftersom Åland inte omfattas av reformen, och de åländska kommunerna fortfarande ansvarar för samma uppgifter som tidigare, påverkas inte de åländska kommunernas inkomstskatter. För att statsbeskattningen inte ska skärpas för de som bor på Åland justeras statsbeskattningen ner i varje inkomstklass i motsvarande grad, så att nettoutfallet för skattebetalarna blir neutralt.

Kommunsektorn på Åland har som helhet klarat sig relativt bra det senaste året trots utmaningar med hög inflation och högre räntor. Skillnaderna mellan kommunerna är dock betydande.

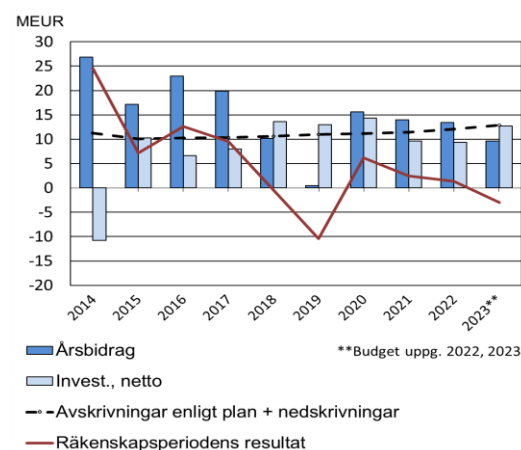
För 2022 ökade kommunernas intäkter från såväl kommunalskatten som från samfundssakterna. Sammantaget uppgick årsbidraget till 13,43 miljoner euro (13,95 milj euro 2021). Årsbidraget visar hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. Kommunernas resultatet har sjunkit de två senaste åren och var sammantaget 1,4 miljoner euro 2022 (2,5 milj euro 2020, se *Enligt kommunernas samlade budgetar för 2023* beräknas resultatet bli negativt i år. Skatteintäkterna beräknas öka med 7,3 och landskapsandelarna med över

22 procent enligt årets budgetar. Verksamhetskostnaderna ökar med i genomsnitt 6,0 procent och årsbidraget bedöms bli högre än vid budgeteringen för senaste år, 9,6 miljoner euro.

Figur 8). Fyra kommuner uppvisade ett negativt årsbidrag för 2022 och sju kommuner hade negativt resultat.

Enligt kommunernas samlade budgetar för 2023 beräknas resultatet bli negativt i år. Skatteintäkterna beräknas öka med 7,3 och landskapsandelarna med över 22 procent enligt årets budgetar. Verksamhetskostnaderna ökar med i genomsnitt 6,0 procent och årsbidraget bedöms bli högre än vid budgeteringen för senaste år, 9,6 miljoner euro.

Figur 8. Kommunernas samlade årsbidrag, investeringar, avskrivningar samt resultat (miljoner euro), bokslut 2014–2022, budget 2023

Enligt preliminära uppgifter från Skatteförvaltningen (2.10.2023) ökade kommunalskatterna från förvärvsinkomster, såsom löner, pensioner och arbetslöshetsförmåner för de åländska kommunerna med 3,0 procent år 2022, vilket är cirka en procentenhet lägre än för landet som helhet. Skillnaden förklaras delvis av att Mariehamn sänkte skattesatsen.

ÅSUBs bedömning för innevarande år är att de inkomster som ligger till grund för de åländska kommunernas

kommunalskatt kommer att öka med drygt fyra procent, främst tack vare avtalsenliga lönejusteringar, en större indexjustering av pensionerna och något förbättrat sysselsättningsläge. Däremot avstannar tillväxten i intäkten från kommunalskatten på grund av höjt grundavdrag och resekostnadsavdrag samt högre arbetsinkomstavrdrag. Grundavdraget beräknas minska kommunernas intäkter med runt tre miljoner euro. Arbetsinkomstavrdraget drabbar de åländska kommunernas inkomster i högre grad eftersom ålänningarna betalar en lägre statsskatt, varifrån avdraget görs i första hand. Kommunerna kompenseras till 70 procent för det förhöjda grundavdraget och resekostnadsavdraget på Åland.

Även 2024 väntas förvärvsinkomsterna växa i ungefär samma takt tack vare allmänna lönejusteringar och högre nettointflyttning vilket innebär tillväxt i kommunalskatten.

Värt att uppmärksamma är också att det uppstått störningar i tidtabellen för de redovisade kommunalskatterna på grund av vårdreformen i riket, störningarna drabbar även kommunerna på Åland. Arbetsinkomstavrdraget ökar för de åländska kommunerna från skatteåret 2023 till en följd av vårdreformen i riket, vilket minskar skatteintäkterna. Störningen i redovisningarna 2023 och 2024 påverkas även av det höjda grund- och resekostnadsavdraget.

Det har tills vidare redovisats för mycket kommunalskatt för innevarande skatteår, något som kommer att korrigeras nästa år då beskattningen för 2023 har slutförts.

Utfallet av samfundsskatterna påverkades märkbart av pandemin. De debiterade samfundsskatterna sjönk med närmare en femtedel 2020 jämfört med 2019. År 2021 ökade de

debiterade samfundsskatterna igen, men nådde inte upp till nivån för 2019. Även för 2022 beräknas den debiterade samfundsskatten ha ökat, med över 14 procent, trots ökat kostnadstryck och höga energipriser. De åländska kommunernas intäkter från samfundsskatten minskade trots det med över 2,5 miljoner till följd av den nämnda lägre andelen som tillfaller kommunerna.

Innevarande år minskar kommunernas andel av samfundsskattekakan ytterligare genom att deras andel justerats neråt med 9,85 procentenheter. Enligt ÅSUBs beräkningar innebär justeringen att intäkterna från samfundsskatterna minskar med över tre miljoner euro. Kommunerna kommer att kompenseras för den här minskningen som är en följd av vårdreformen i riket. De debiterade skatterna från samfunden beräknas däremot växa med närmare 10 procent i år, medan prognosen för 2024 är negativ.

Även gällande samfundsskatterna kommer Skatteförvaltningen att göra negativa korrigeringar i redovisningarna till de åländska kommunerna den närmaste tiden. Korrigeringarna härförs till skatteåret 2021 och görs för att undvika dubbelbeskattning av företagen i riket och på Åland.

Det bör i sammanhanget betonas att utvecklingen av skatterna från företagssektorn på Åland generellt är svårbedömd, enskilda företags affärshändelser kan ha stor inverkan på utfallet eftersom antalet större företag är begränsat.

År 2021 trädde det nya systemet för hur Landskapet Ålands budget finansieras i kraft. Systemet omfattar ett avräkningsbelopp samt en skatteavräkning²⁰.

²⁰ En fullständig beskrivning av det nya systemet finns att läsa i ÅSUBs rapport

2023:1, *Konjunkturläget våren 2023*, s. 38–41.

Utifrån beräkningar grundade på statens bokslut för år 2022 bedöms fjolårets avräkningsbelopp vara knappt 197,7 miljoner euro (se Figur 9). Detta innebär en ökning på cirka en procent från år 2021. Enligt den finska regeringens förslag till andra tilläggsbudget för 2023 förväntas avräkningsbeloppet i år bli cirka 198,4 miljoner euro, vilket skulle innebära en ökning på nästan två miljoner euro (ca 0,9 procent) från år 2022.

Bedömningen i nuläget är att avräkningsbeloppet kommer att växa även under 2024, då med cirka 2,5 procent.

Skatteavräkningen för 2022 uppgick enligt preliminära uppgifter till cirka 88,5 miljoner euro. Beloppet från skatteavräkningen väntas i år öka till drygt 101 miljoner euro. Särskilt samfundsskatten och inkomstskatten från kapitalinkomster väntas växa betydligt från fjolåret. Inkomstskatten från förvärvsinkomsten beräknas också öka i år. Skatteprocenten för lotteriskatten justerades ner för år 2021 - 2023 och genererar därför lägre inkomster under de här åren. Den andel av samfundsskatten som beaktas i skatteavräkningen stiger å andra sidan såväl år 2022 som år 2023. Enligt ÅSUBs prognos skulle skatteavräkningen stiga till drygt 103 miljoner euro 2024.

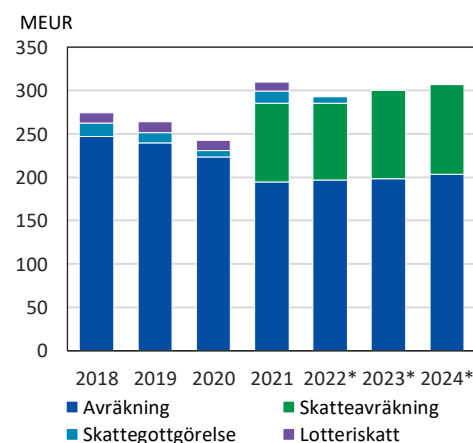
Det sista året (2022) som skattegottgörelsen betalades ut uppgick beloppet enligt Ålandsdelegationens beslut till nästan 7,8 miljoner euro, trots att grunden för beloppet är coronaåret 2020.

I Figur 9 illustreras utvecklingen av avräkningsbeloppet, skattegottgörelsen och lotteriskatten. Grafen inkluderar prognoser för utfallen 2022, 2023 och 2024. Lotteriskatten som genereras under 2021–2024 ingår i skatteavräkningen. Samtliga staplar, förutom skattegottgörelsen och lotteriskatten från det gamla finansieringssystemet, visar det år som inkomsterna genererats.

För år 2022 väntas det samlade beloppet av avräkningen och skatteavräkningen vara cirka 285 miljoner euro. I år och inkommande år väntas utfallet för det samlade beloppet för avräkningen och skatteavräkningen växa. Det summerade utfallet för avräkningen och skatteavräkningen väntas bli cirka 300 miljoner euro 2023 och sedan cirka 307 miljoner euro 2024.

Rent budgetmässigt uppstod en ”puckeleffekt” på sammanlagt cirka 32 miljoner som hänger ihop med att det gamla finansieringssystemet överlappar det nya. Under 2021 utgörs effekten av skattegottgörelsen från 2019 (13,6 miljoner euro) och lotteriskatten från 2020 (10,2 miljoner euro). Under 2022 utgörs effekten av skattegottgörelsen som genererats under 2020 (nästan 7,8 miljoner euro).

Figur 9. Utvecklingen av avräkningen, skattegottgörelsen, skatteavräkningen och lotteriskatten (miljoner EUR, löpande priser), 2018–2024*

Källa: ÅSUB. Egna beräkningar.

*Prognoser

Not: Blocket för lotteriskatten 2021 utgörs enbart av lotteriskatten som genererats år 2020.

Lotteriskatten som genereras 2021 och 2022 ingår i skatteavräkningsbeloppen för respektive år.

Utvecklingen i det privata näringslivets branscher

Näringslivets branscher har i stort återhämtat sig efter pandemin, vilket bidrar till en alltmer normaliserad

tillväxttakt. De stora prisökningarna sedan 2021 gör att produktionstillväxten är klart mindre än omsättningstillväxten.

Tillväxten i år kommer framför allt från transportsektorn, där de åländska passagerarrederierna aviserat väsentligt bättre resultat jämfört med fjolåret och den åländska tankeverksamheten har fungerat under väldigt lönsamma förhållanden. Även finanssektorn väntas bidra till tillväxten, bland annat genom bankernas kraftigt ökade ränteintäkter. Minskad köpkraft, inte minst genom ökade räntekostnader för hushåll, väntas i sin tur dra ner på konsumtionen inom detaljhandel och vissa segment inom servicesektorn. Den minskade köpkraften i kombination med stigande räntor och höga byggkostnader kantar även utsikterna inom byggsektorn.

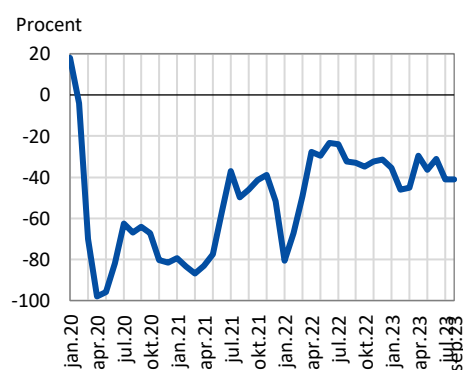
De snabbt stigande priserna (som påverkat olika branscher olika mycket) det senaste halvåret innebär utmaningar att avläsa omsättningsutvecklingen i olika branscher. Detta visar på betydelsen av andra, kompletterande datakällor, exempelvis bygglov och producentpriser.

Förändringen i omsättning och lönesumma för årets första halva är beräknad från säsongsjusterade tidsserier (kvartalsdata) och uppgifterna är fortfarande preliminära.

Inresandestatistiken²¹ för Åland fungerar som en viktig indikator för passagerarrederiernas verksamhet samt turismen på Åland och har särskilt under pandemin korrelerat med transportbranschens omsättningsutveckling. Det allmänt förhöjda kostnadsläget och prisjusteringar har under den senaste tiden dock försvårat analysen av siffrorna. I år har inresandet till Åland

rört sig mellan -30 och -40 procent från nivåerna före pandemin. Det är främst inresandet från Sverige som stannat av. Minskat tonnage mellan Sverige och Åland och en svag krona kan betraktas som förklaringar bakom utvecklingen. Den svaga kronan uppges å andra sidan ha lockat finländare att resa till Sverige, vilket gynnat passagerarrederiernas kundunderlag.

Figur 10. Inresande till Åland januari 2020-augusti 2023 (procentuell skillnad från månadsspecifikt medeltal 2015–2019).

Not.: Långtidsmedelvärde beräknat på 2015-19
Källa: ÅSUB

De åländska passagerarrederierna verksamhet har under årets första halva gynnats av stigande passagerarvolym och av att bränslepriserna sjunkit något. Utsikterna är att lönsamheten på helårsnivå väntas bli betydligt bättre än fjolåret, förutsatt att energipriserna inte stiger avsevärt mot slutet av året.

Bunker kostnader är en väsentlig del av rederiernas kostnader, och förändringar i bunkerpriser har en direkt påverkan på lönsamheten. Priset på den lågsavliga marindiesel som används i Östersjön följer nära oljepriset. Utöver denna traditionella bunker, är numera LNG-gas en del av den åländska sjöfartens drivmedel. Krigsutbrottet 2022 påverkade

²¹ Inkluderar även kryssnings- och s.k. "picknick"-resenärer.

priserna på båda dessa kraftigt. Under årets första halva har prisnivåerna på dessa drivmedel, särskilt vad gäller LNG, stabiliserats något.

Energy Information Administration (EIA) bedömer i sin senaste prognos att oljeprisets årsgenomsnitt för 2023 kommer att vara något lägre än under fjolårets nivå. Det genomsnittliga priset på Brentolja bedöms hamna på 84 USD per fat 2023 och sedan öka till cirka 88 USD per fat 2024. Minskning av oljeproduktionen driver upp priset på olja under innevarande års sista månader och genomsnittspriset på Brentolja väntas vara cirka 93 dollar/fat under årets sista kvartal. Priset väntas sjunka från början av 2024 till följd av ökade oljelager, avtagande efterfråga och att produktionsnedskärningar på olja avslutas.

Priset på LNG-gas i Europa har kommit ner från fjolårets extremnivåer och har nu stabiliserat sig nära nivån innan Rysslands anfallskrig mot Ukarina.

Den största utomåländska konkurrenten på Stockholm-Åbo linjen pausade sin verksamhet på sträckan under vinterhalvåret och trafikerade linjen med endast ett fartyg mellan maj-september. Detta innebär minskad konkurrens för det åländska rederiet på linjen, och därmed en viss lättnad för lönsamhetsutmaningen. Å andra sidan leder nytt tonnage från en icke-åländsk aktör till ökad konkurrens på sträckan Nådendal-Åland-Kapellskär

Omsättningsutvecklingen för hela transportbranschen återspeglar i stor utsträckning passagerarsjöfartens utveckling. Omsättningen för det första halvåret 2023 var elva procent större än motsvarande period ifjol.

Lönesumman för transportbranschen var sex procent större första halvåret i år jämfört med samma period ifjol.

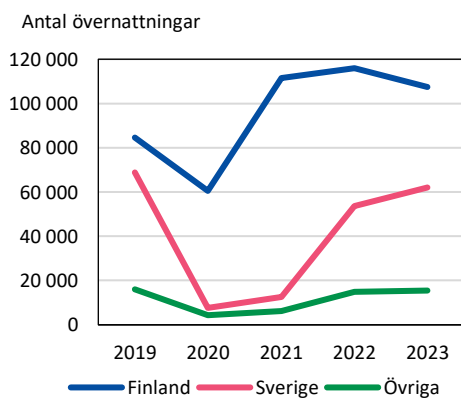
Utvecklingen inom *hotell- och restaurangbranschen* ser olika ut mellan "hotell", respektive "restaurang" segmenten.²² Hotellverksamheter visar fortsättningsvis upp starka siffror; under årets första åtta månader var antalet hotellövernattningar i nivå med rekordåret 2022. Baserat på omsättnings- och lönesumma ser restaurangerna ut att ha ett tuffare år, då pressade hushåll drar in på restaurangbesöken. Det kommande året väntas hushållens ekonomi fortsättningsvis vara ansträngd på grund av hög prisnivå och höga räntekostnader, vilket innebär svaga utsikter för framförallt restaurangsegmentet även framöver.

Branschens samlade omsättning under årets första halva växte med 15 procent på årsbasis. Lönesumman växte 13 procent första halvåret i år jämfört med ifjol.

Bakom de stabila hotellsiffrorna i år jämfört med ifjol döljer sig en förändring. Efter att antalet övernattningar gjorda av finska besökare steg till rekordnivåer efter det första pandemiåret har vi i år sett något färre övernattningar från Finland. Denna negativa effekt motverkas dock av att antalet övernattningar gjorda av svenska besökare fortsätter att stiga efter att varit nästintill uttraderade både 2020 och 2021 (*figur 11*).

²² I "hotell" inkluderas all logiverksamhet och i "restaurang" all restaurang-, catering- och barverksamhet.

Figur 11. Hotellövernattningar (januari – augusti) år 2019-2023 efter gästernas hemland

De största segmenten inom den åländska *handelsbranschen* är dagligvaruhandel och partihandel med livsmedel och dryck (bland annat till rederierna). Förutom dessa påverkar även till exempel priset på drivmedel handelns omsättning via den bränslehandel som åländska bolag bedriver. Den brokiga sammansättningen av handelssegmentet hade under första halvåret en procent större omsättning jämfört med första halvåret ifjol.

Detaljhandelns omsättning minskade med cirka 3 procent under första halvåret jämfört med samma period 2022. Minskningen var bred över olika segment, med undantag för "detaljhandel med brett sortiment", där de flesta mataffärer ingår, som ökade med 4 procent. Omsättningsökningen kan dock förklaras med prisökningar, då KPI-index för livsmedel steg med 15 procent under perioden. Framöver väntas efterfrågan på detaljhandeln vara dämpad, på grund av hushållens försvagade köpkraft.

Handelsbranschens lönesumma för första halvan av året var två procent större än motsvarande period ifjol.

Banksektorn har i regel klarat sig bra under de senaste åren. Vårens oro om att den likviditetskris som drabbade ett antal banker i USA och Europa skulle sprida sig i det finansiella systemet har avtagit. Däremot medför den svalnande konjunkturen vissa utmaningar för banksektorn.

Finansinspektionen i Finland understryker att den finska finanssektorn har betydande exponeringar mot bostads- och fastighetsmarknaden. Både hushåll och företagens förmåga att betala sina skulder har försämrats och Finansinspektionen framhåller att det finns tecken på ökade kreditrisker. De finländska bankernas nämns dock vara välkapitaliserade och stresstest av banksektorn tyder på att de klarar av även en kraftigare nedgång av ekonomiska förhållanden.²³

Den åländska banksektorn sammantaget har ytterligare ett gott år bakom sig och de sammanvägda resultaten för 2022 var ungefär i nivå med 2021. Stigande marknadsräntor har fått tydliga genomslag på bankernas räntenetton, som ökat kraftigt under den första halvan av innevarande år. Samtidigt minskade provisionsnettot inte avsevärt. Trots att både hushåll och företag pressats av det turbulenta makroekonomiska läget har den åländska banksektorn i nuläget inte upplevt anmärkningsvärt höga kreditförluster.

Utsikter för innevarande år är i sin helhet goda även om det, liksom under de senaste åren, också finns osäkerhetsmoment. En återgång till ett "normalare" ränteläge är gynnsamt för banksektorn, även om de snabbt stigande räntorna på kort sikt kan komma att påverka efterfrågan på nya lån. Hushållen väntas dock på sikt anpassa sig till denna nya högre räntenivå.

²³ Finansinspektionen, [pressmeddelande 12.9.2023](#), [presentation 12.9.2023](#)

Den åländska *försäkringsverksamheten* hade ett mer utmanande 2022. Den utmanande placeringsmiljön ledde till stora förluster för en av de större aktörerna. Samtidigt har inflationen påverkat sektorn genom stigande kostnader vid skador, som härrör från ökade kostnader för reparationsarbeten och reservdelar.

De två största aktörernas placeringsresultat var, om än försiktigt, positivt för årets första halva. Samtidigt var halvårsresultaten för bägge aktörer negativa. Inflationen och ett antal större haverier nämns ha påverkat skadekostnaderna inom sjöförsäkring, och premiejusteringar för att kompensera för detta är att vänta.

Bank och försäkringsbranschens lönesumma var under årets första halva cirka åtta procent större jämfört med motsvarande period 2022.

Branschen *företagstjänster* omfattar många olika verksamheter, såväl mindre hemmamarknads- som några större exportinriktade företag inom bland annat IT. Omsättningen i branschen var elva procent större första halvåret i år jämfört med samma period 2022.

Lönesumman för branschen företagstjänster har växt med sex procent under första halvåret i år jämfört med samma period ifjol.

Branschen *personliga tjänster* består till övervägande delen av småföretagare inom tvätteri, privat hälso- och sjukvårdsverksamhet osv. Här ingår även en del av spelverksamheten som en tungt vägande komponent.

Registeruppgifterna visar på en omsättningsminskning på omkring 20 procent under det första halvåret.

Spelverksamhetens del av denna omsättning försvårar dock tolkningen.

Lönesumman har vuxit med tre procent under första halvåret i år jämfört med samma period i fjol.

Den åländska byggmarknaden är liten och ryckig, vilket stundtals kan leda till problem för branschföretagen. Byggbranschen arbetar i regel med projekt med lång löptid. Den fulla effekten av det höga kostnadsläget och de kraftigt höjda räntorna märks därför med fördröjning. Tecken på minskad aktivitet har dock i nuläget blivit allt tydligare.

Omsättningen inom *byggsektorn* har de senaste åren varit mycket ojämn och påverkats kraftigt av ett antal större projekts aktuella faser. Under årets första halva minskade omsättningen med två procent.

Tillväxten för branschens samlade lönesumma har över de senaste åren varit betydligt jämnare än omsättningstillväxten. Lönesumman växte med sex procent under första halvåret i år jämfört med samma period ifjol.

Höga byggkostnader och stigande räntor har den senaste tiden dämpat byggandet, och aktiviteten inom byggsektorn väntas vara lägre även framöver.

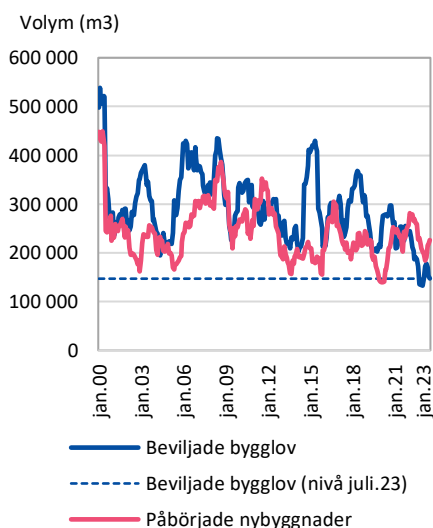
Mängden beviljade bygglov inledde en kraftig nedgång i början av 2021²⁴. I januari 2023 noterades den lägsta nivån beviljade bygglov under 2000-talet. Sedan dess har byggloven stigit något men har hållit sig kvar kring dessa mycket låga nivåer. Mängden påbörjade nybyggnader, som i teorin bör följa mängden bygglov med en viss fördröjning, har varit något mer stabila under årets första halva men

²⁴ Definierat som kubikvolym (glidande årssumma). Preliminära siffror från statistikcentralen.

bygglovens utveckling signalerar en avmattning även där.

Trenden med en minskande volym beviljade bygglov har sett relativt lika ut inom samtliga byggnadssegment. Sammantaget väntas denna utveckling leda till minskad aktivitet inom den åländska byggsektorn.

Figur 12. Beviljade bygglov och påbörjade nybyggnader, januari 2000 - juli 2023. Volym (m3), glidande årssumma.

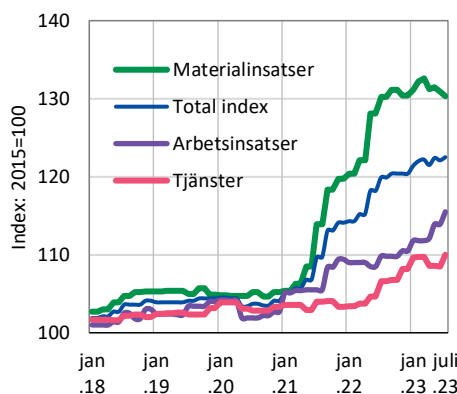
Källa: Statistikcentralen. ÅSUB

I Figur 13 illustreras priserna i den finska byggsektorn efter kostnadsslag. Byggbranschens kostnader har ökat kraftigt ändå sedan 2021. Stigande råvarukostnader och flaskhalsar i leveranskedjor drev upp materialkostnaderna dramatiskt under 2021 och första halvan av 2022 (grön linje i Figur 13). Även om ökningen för materialpriserna avtog under andra halvan av 2022, ligger priserna idag fortfarande kvar på höga nivåer. Samtidigt har totalindexet fortsatt att stiga under året, främst på grund av stigande kostnader för arbetsinsatser.

I Finland har antalet anhängiggjorda konkurser inom byggsektorn varit på uppgång under första halvan av året. Ett sådant mönster har under motsvarande period inte konstaterats

inom den åländska byggsektorn, trots ovannämnda utmaningar.

Figur 13. Byggkostnadsindex i Finland januari 2018 – juli 2023, efter kostnadsslag.

Källa: Statistikcentralen. ÅSUB bearbetning.

I den åländska *livsmedelsindustrin* ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och kötttillverkning samt tillverkning av mejerivaror. Där ingår också företag med en väsentlig exportandel i sin avsättning. Den åländska livsmedelsindustrin domineras av ett fåtal större företag.

På grund av en större fusion inom sektorn har registeruppgifterna för branschens omsättning och lönesumma vuxit avsevärt, vilket omöjliggör en direkt tolkning av sektorns registeruppgifter. ÅSUBs har genomfört en alternativ uppskattning, enligt vilken branschens omsättningen ser ut att ha ökat med cirka tio procent och lönesumman med fem procent under årets första halva (jämfört med första halvan 2022).

Branschen *övrig industri* består till stor del av företag som tillverkar plastprodukter; både high-tech-företag som fungerar som underleverantörer till den internationella medicinska industrin, halvlederindustrin och tillverkare av plastleksaker.

Omsättningen för branschen *övrig industri* har under första halvan av året ökat med elva procent jämfört med

samma period ifjol. Finska producentprisindex för motsvarande segment var 4 procent högre under första halvåret i år jämfört med motsvarande period 2022, vilket innebär att prisökningstakten har gått ner markant från ifjol. Detta pekar på att en betydande del av årets omsättningsökning kan härröra från volymökning snarare än prisökning.

Tillväxten av branschens samlade lönesumma har varit långsammare och stabilare än omsättningstillväxten under de senaste åren. Under första halvåret i år har lönesumman ökat med sex procent.

Företagen inom energiförsörjning (*vatten och el*) är få på Åland och branschen sysselsätter drygt 100 personer. De ägnar sig åt eldistribution, distribution av fjärrvärme, produktion av el och fjärrvärme samt vattenrening och -distribution.

Branschen fungerar under speciella marknadsvillkor och dess utveckling styrs av många andra faktorer än den ekonomiska konjunkturen, i synnerhet av bränsle- och energipriserna i vår omvärld och vårt närområde samt därtill av det lokala vädret. De kraftigt höjda elpriserna mot slutet av fjolåret ökade omsättningen inom sektorn avsevärt och det hopslagna rörelseresultatet för de två största elbolagen på Åland växte med nästan sex miljoner euro under 2022 från att ha varit negativt året innan.

Under innevarande årets första halva var branschens omsättning åtta procent högre än under motsvarande period 2022. Lönesumman växte i sin tur med sju procent. Prisbilden på elmarknaden var fortsatt förhöjd i början av året men normaliserades under våren och in på sommaren. I föreliggande prognos räknar vi med att elpriset åter stiger mot årsskiftet men

att prisnivån inte blir lika hög som under förra vintern

I ÅSUBs moms- och löneregister ingår endast den del av *primärnäringarna* som bedrivs i bolagsform och är momsbelagd, främst äppel- och fiskodling. Lönesumman ser ut att ha varit oförändrad, det vill säga på samma nivå som under fjolåret, medan omsättningen ökat med 23 procent. Under både 2022 och 2021 har fiskodlingar drabbats av sjukdomar, vilket påverkar deras omsättning negativt.

Naturresursinstitutet rapporterar att lönsamheten för jord- och trädgårdsbruket i Finland är osäker, men prognosen säger att jordbrukets lönsamhet generellt sett minskar jämfört med 2022. Gårdar med inriktningen mjölk ser en oförändrad lönsamhet medan lönsamheten väntas stiga något för gårdar inriktade på nöt.²⁵

²⁵ Naturresursinstitutet (2021) "jordbrukets lönsamhet försämras", artikel publicerad på

Naturresursinstitutets webbplats 1.9.2023.

Referenser

The Conference Board (www.conference-board.org/data/consumerconfidence.cfm)

Dagens Industri, diverse upplagor

ECB (2023) ECB staff macroeconomic projections for the euro area, September 2023.

Economist, diverse upplagor

ETLA (2023) Suhdanne, syksy 2023

EUROSTAT (2023), databas

Finansinspektionen (2023), [pressmeddelande](#) 12.9.2023, [presentation](#) 12.9.2023

Finlands bank (2023), Suomen talouden väliennuste syyskuu 2023.

IMF (2023), World economic outlook, juli 2023

Kommunförbundet (2023), Kommunförbundets skatteprognosfil, uppdaterad 22.8.2023

Kommunförbundet (2023), Uppgifter om antaganden som beaktats i skatteprognosfilen 22.8.2023

Konjunkturinstitutet (2023), Konjunkturläget september 2023

Naturresursinstitutet (2023), "Trenden för jordbrukets lönsamhet vänder nedåt", webbnöhet (www.luke.fi/sv) 1.9.2023.

Nordea (2023), Economic Outlook, september 2023

Nya Åland, diverse upplagor

OECD (2023) Economic Outlook, Interim Report September 2023

Rederi AB Eckerö, årsredovisningar och övriga finansiella rapporter, diverse årgångar

Rederi AB Hildegaard, årsredovisningar, diverse årgångar

SEB (2023) Nordic Outlook, September 2023

Sjöfartstidningen, diverse upplagor

Skatteförvaltningen, Uppgifter om redovisning enligt debitering skatteår 2022, N181) 2.10.2023

Statistikcentralen, databas

Statsrådets kansli (2023), [Presentation](#) 19.9.2023 s. 4

Sveriges riksbank (2023) Penningpolitisk rapport, september 2023

Sveriges Television, nyhetsrapportering, www.svt.se

Tidningen Åland, diverse upplagor

US Energy Information Administration, Short-Term Energy Outlook Septmeber 2023.

Viking Line, årsredovisningar och övriga finansiella rapporter, diverse årgångar

YLE nyhetsrapportering, www.yle.fi

Ålands Sjöfart, diverse upplagor

Ångfartygs AB Alfa, årsredovisningar, diverse årgångar

ÅSUB (2023) Konjunkturläget våren 2023

ÅSUB (2023) Offentlig ekonomi

Bilagor

Bilaga 1. ÅSUBs bedömningar hösten 2023 och våren 2023.

Hösten 2023

	2020	2021*	2022**	2023**	2024**
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	-13,6	8	4	2	0
Befolkningsförändring (antal personer)	245	215	15	210	180
Relativt arbetslöshetstal (%)	9,5	6,8	4,5	4,2	4,2
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	-0,4	1,7	6,6	8	3

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten **) Prognoser

Våren 2023

	2020	2021*	2022**	2023**	2024**
BNP till marknadspris (volymförändring, %)	-13,6	8	3	2	1
Befolkningsförändring (antal personer)	245	215	15	180	180
Relativt arbetslöshetstal (%)	9,5	6,8	4,5	4,3	4,3
Konsumentpriser, årlig förändring (%)	-0,4	1,7	6,6	7	2,5

*) Preliminära uppgifter för BNP-tillväxten **) Prognoser